

UVODNE IN ZAKLJUČNE BESEDILNE ENOTE PREDSEDNIŠKEGA SLAVNOSTNEGA GOVORA OB POSEBNIH PRILOŽNOSTIH IN INAVGURACIJSKEGA GOVORA

EVA BOŽIČ KAC,¹ MIRA KRAJNC IVIČ²

¹ Maribor, Slovenija
eva.bozic92@gmail.com

² Univerza v Mariboru, Filozofska fakulteta, Maribor, Slovenija
mira.krajnc@um.si

Prispevek analizira 41 slavnostnih govorov predsednikov Republike Slovenije ob posebnih priložnostih, to je ob državnih praznikih, in njihove inavguracijske govore. Zbrani govori so bili tvorjeni v obdobju od osamosvojitve Republike Slovenije do 31. 12. 2023. Z vidika retorike gre za epideiktčna žanra, z vidika vertikalnega in horizontalnega skupinjenja besedil v besedilne skupine pa za dva samostojna žanra besedilnega razreda politični govor komunikacijskega področja politika. V Sloveniji se žanra prepleteta, saj inavguracija poteka nekaj dni pred državnim praznikom, dnevom samostojnosti in enotnosti. Kot epideiktčna žanra imata ritualno in simbolno funkcijo ter sta del svečanosti, v katerih govorec slavi ali blati osebo, družbeno skupino, institucijo, dogodek. Prepletenost obeh žanrov se kaže tudi v njunih uvodnih in zaključnih obveznih oz. fakultativnih besedilnih enotah.

DOI
[https://doi.org/
10.18690/um.ff.5.2025.7](https://doi.org/10.18690/um.ff.5.2025.7)

ISBN
978-961-299-009-1

Ključne besede:
predsedniški slavnostni
govor,
inavguracijski govor,
žanr,
besedilne enote,
Slovenija

DOI
[https://doi.org/
10.18690/um.ff.5.2025.7](https://doi.org/10.18690/um.ff.5.2025.7)

ISBN
978-961-299-009-1

Keywords:
presidential celebratory
speech,
inaugural speech,
genre,
text units,
Slovenia

INTRODUCTORY AND CONCLUDING TEXT UNITS FOR THE PRESIDENT'S SPECIAL OCCASION SPEECH AND INAUGURAL SPEECH

EVA BOŽIČ KAC,¹ MIRA KRAJNC IVIČ²

¹ Maribor, Slovenia
eva.bozic92@gmail.com

² University of Maribor, Faculty of Arts, Maribor, Slovenia
mira.krajnc@um.si

The article analyses 41 speeches delivered by the Presidents of the Republic of Slovenia on special occasions, i.e. on national holidays, and their inauguration speeches. The collected speeches were delivered in the period from the independence of the Republic of Slovenia to 31 December 2023. From the rhetorical point of view, they are epideictic genres and, from the point of view of vertical and horizontal grouping of texts into text groups, they are two independent genres of the text class political speech of the communication field of politics. In Slovenia, the two genres are intertwined, as the inauguration takes place a few days before the national holiday Independence and Unity Day. As epideictic genres, they have a ritual and symbolic function and are part of celebrations in which the speaker praises or discredits a person, a social group, an institution, an event. The intertwining of the two genres is also reflected in their introductory and concluding obligatory or optional text units.

University of Maribor Press

1 Uvod¹

Prispevek² predstavlja ugotovitve žanrske analize predsedniških³ slavnostnih govorov ob posebnih priložnostih in njihovih inavguracijskih govorov. Posebne priložnosti, npr. državni prazniki, imajo v političnem kontekstu poseben pomen, saj politiki takrat narod oz. ljudstvo/volilno telo nagovarjajo z namenom poudarjanja nacionalne identitete, vrednot ali zgodovinskih dosežkov. Inavguracija zaznamuje začetek mandata novega predsednika in ima simbolno težo za državo in državljane, medtem ko državna praznika, dan državnosti in dan samostojnosti in enotnosti, obeležujeta ključna, državotvorna zgodovinska dogodka, zaradi česar sta bila za analizo izbrana kot tipična primera posebne priložnosti.

V prispevku analizirani predsedniški slavnostni govori (v nadaljevanju PSG) ob posebnih priložnostih in inavguracijski govori (v nadaljevanju IG) so sicer primeri političnih govorov, vendar jih po Aristotelu zaradi svoje narave in temeljnega namena uvrščamo med epideiktčne in ne svetovalne govore. Zaradi svojega vpliva so politični govori pogost predmet znanstvenih analiz, npr. pri nas Krajnc 2004, 2005, 2011, Kernc 2005, Hribar 2006 in 2009, Mikolič 2018 in 2020. Tudi posamezni slavnostni govori slovenskih predsednikov so že bili predmet raziskav, npr. Plemenitaš 2005, Škerlep 2009, Kopač in Udovič 2020, Bizjak Končar 2022, a sama žanrska zgradba s poudarkom na obveznih in fakultativnih besedilnih enotah predsedniških slavnostnih govorov ob posebnih priložnostih in IG, ki so jih imeli predsedniki in predsednica Republike Slovenije, še ni bila podrobno raziskana.

Namen prispevka je ugotoviti: a) ali sta predsedniški slavnostni govor ob posebnih priložnostih in inavguracijski govor samostojna in ločena žanra, b) kako obsežni so tovrstni slavnostni govori in ali je obseg odvisen od govorca ali od priložnosti, c) kako namen teh slavnostnih govorov vpliva na uresničitev njihovih obveznih in fakultativnih besedilnih enot oz. katere so obvezne in katere fakultativne besedilne enote obeh žanrov glede na zbrano gradivo.

¹ Mira Krajnc Ivič je prispevek napisala v okviru Raziskovalnega programa št. P6-0156 (*Slovensko jezikoslovje, književnost in poučevanje slovensčine*, vodja programa red. prof. dr. Marko Jesenšek), ki ga sofinancira Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije iz državnega proračuna.

² V prispevku so izrazi zapisani v moški slovnični obliki, a uporabljeni kot nevtralni za vse spole.

³ Izraz *predsedniški* se v prispevku nanaša na predsednika republike.

2 Retorika in žanr

Retorika je vpeta v kontekst žanrske analize besedil, saj omogoča razumevanje, kako so različni govori oblikovani in umeščeni v specifične družbene in kulturne kontekste. Poznavanje strategij prepričevanja, tj. etosa, patosa in logosa, je še posebej pomembno pri javnih govorih (Hudej 2002: 70, Zidar 1996: 15–21), torej tudi političnih.

Pojmovanje retorike je lahko širše ali ožje. Širše je vidno pri Ciceru in kasneje npr. pri Campbell in Jamieson 1985. Skladno s tem je retorika sposobnost, da govorec prilagodi diskurz svojemu namenu. Retorika je s tem postala umetnost in znanost diskurza nasploh, ne le prepričevanja in argumentacije (Škerlep 2009: 840–841). V nasprotju s tem je ožje pojmovanje retorike razvil že Aristotel. Obravnaval jo je kot teorijo prepričevalnega diskurza na področjih politike, na javnih dogodkih in govorih v sodstvu, zato jo je razdelil na: 1) sodno, 2) politično/svetovalno in 3) epideiktično/slovesno (Škerlep 2009: 846–849, Campbell in Jamieson 1985). Prva, sodna je usmerjena na presojanje dejanj iz preteklosti, govornik pa občinstvo nagovarja v vlogi tožilca ali branilca. Druga, politična je usmerjena v prihodnost, govornik poslušalce prepričuje. Zadnja, epideiktična retorika je del svečanih, slovesnih oz. slavnih priložnosti, govorec pa slavi ali blati osebo, družbeno skupino, institucijo, dogodek ...). Ker se epideiktična retorika osredotoča na (po)hvalo, grajo ali razpravo o vrednotah in morali, je lahko manj argumentativno usmerjena od sodne in svetovalne.

Z vidika funkcij jezika po Jakobsonu (1996: 153–160), ki izhaja iz konstitutivnih dejavnikov komunikacijskega dogodka, imajo besedila, ki hvalijo, grajajo, slavijo, fatično in konativno funkcijo. Prva omogoča vzpostavljanje in ohranjanje komunikacije, tj. stika med udeleženci komunikacijskega stika, druga, konativna funkcija pa pomeni usmerjenost k naslovniku. Z vidika Searlovih (1976: 1–13) razredov govornih dejanj, ki se v bistvu ločujejo glede na tvorčevo namero, bi lahko epideiktična besedila uvrstili med ekspresivna oz. povezovalna.

Sodno, politično in epideiktično retoriko Škerlep (2009: 840) poimenuje 'žanre' klasične retorike.

Termin žanr je v tem kontekstu rabljen kot poimenovanje večje besedilne skupine, in ne nujno v pomenu 'besedilne vrste' kot produkta konvencionalnih jezikovnih dejanj znotraj konkretnega komunikacijskega dogodka določenega komunikacijskega področja. Beseda žanr izvira iz francoskega jezika in pomeni vrsto oziroma razred. V jezikoslovju označuje besedilno vrsto (Chandler 1997: 1). Tu se je žanrska teorija začela z vprašanjem, zakaj ima jezik v določenem kontekstu določeno obliko (Nidorfer Šiškovič 2013: 270) oz. z ugotovitvijo, da so si besedila podobna in da so določene njihove sestavine ponovljive, predvidljive ter napovedljive, kar Toporišič (2004: 715, 716) najverjetneje razume pod pojmom »svoje vrstne oziroma žanrske značilnosti«. Swales (1990) žanr definira kot razred komunikacijskega dogodka, ki ima svoje tipične značilnosti, Bahtin (1999: 232–233) pa kot govorno zvrst, lahko pisno ali ustno, ki je določena s slogom, vsebino ter zgradbo. Enako tudi Bhatia (2004), ki poudarja, da so ustaljene prakse določenega žanra prepoznane po obliki, načinu pojavljanja, sestavi ... Žanr predstavlja okvir posredovanja med besedilom, interpreti in tvorci (Nidorfer Šiškovič 2009: 273 po Chandler 1997: 5) in je del širšega družbenega in kulturnega konteksta, vključenega v strukturno in pomensko zgradbo besedila (Hasan 1984 po Bizjak Končar 2013: 64–65). Zato se besedila istega žanra lahko med seboj razlikujejo, a vsebujejo enake obvezne enote, ki ta žanr določajo (Bizjak 2005: 28).

Govorci določenega jezika žanr prepoznajo po namenu, sobesedilu in po drugih prvinah konteksta. A predvsem namen žanra določa zunanjo in notranjo strukturo posameznega besedila. Komunikacijski oz. tvorčevi nameni žanra tvorijo osnovna načela istovrstnih besedil (Nidorfer Šiškovič 2013: 271 po Swales 1990: 9). Ta načela in s tem komunikacijski oz. tvorčevi nameni vplivajo na izbiro stila in vsebine ter oblikujejo shematično strukturo diskurza, besedila, torej tudi obvezne in fakultativne besedilne enote določenega žanra.

Ker so žanri vrste družbenih komunikacijskih dejanj, so kompleksni, se nenehno spreminjajo, med seboj združujejo, prepletajo, so interaktivni, večbesedilni, večkodni lahko pa se glede na spremembe v družbi razvijejo novi žanri (npr. meme). Nove elektronske komunikacijske tehnologije nudijo možnosti združevanja in poustvarjanja besedil, kar vodi do t. i. žanrske hibridnosti. To pomeni, da se v besedilih prepletajo prvine različnih žanrov (Škerlep 2009: 847).

Pravila rabe, tj. tudi tvorjenja določenega žanra, govorniki pridobivajo skozi socializacijo in usmerjenim, načrtovanim učenjem. Ko govorniki poznajo pravila rabe nekega žanra, lahko za dosego komunikacijskega cilja te meje tudi premikajo.

3 Politični jezik in politični govor

Politika je po Gansel in Jürgens (2007: 70) eno od osmih komunikacijskih področij ali družbenih sistemov. Gre za »določeno družbeno področje, za katero so konstitutivne specifične norme dejanj in vrednotenja. Določeno komunikacijsko področje lahko opišemo kot položajno in družbeno opredeljene komplete besedilnih vrst« (prav tam). To pomeni, da je za politiko kot komunikacijsko področje značilen posebni jezik, to je politični jezik, in s tem specifičen nabor žanrov.

Izraza 'politični jezik' oz. 'politična besedila' se v prispevku nanašata le na jezik, uresničen v besedilih nosilcev političnih funkcij na lokalni, nacionalni ali mednarodni ravni pri opravljanju vseh aktivnosti poklicnega delovanja, usmerjenega v pridobivanje politične moči praviloma z zniževanjem ugleda političnega nasprotnika in s krepitvijo lastnega ugled ter s pridobivanjem zaupanja volivcev. Poimenovanje politična besedila za besedilno skupino je pomensko tako široko kot poimenovanje novinarska besedila.

Politični jezik ima vsaj dva značilna besedilna razreda, vsakega s svojimi značilnimi besedilnimi družinami (npr. politični govori v medijih), besedilnimi vrstami oziroma žanri (govor politika v televizijski predvolilni oddaji) in besedilnimi različicami. Po Kopač in Udovič (2020: 291) je značilni besedilni razred komunikacijskega področja politika jezik diplomacije, po Bizjak Končar (2022: 7, 8) pa politični govor. Z vidika žanrske teorije besedil po Gansel in Jürgensu (2007: 65–112) lahko kot prototipične primere žanrov besedilnega razreda politični govor razumemo predvolilni govor, predsedniški slavnostni govor ob posebnih priložnostih in inavguracijski govor.⁴

Politični govor je najbolj opazni in tudi najvplivnejši besedilni razred, saj je po eni strani govor človekov primarni način jezikovnega komuniciranja, po drugi – kar je še pomembnejše – pa gre za volivcem najočitnejši in njim namenjeni način, kako

⁴ Za natančnejšo določitev razmerij med besedilnimi razredi, besedilni družinami in besedilnimi vrstami znotraj komunikacijskega področja politika bi bilo potrebno narediti obsežnejšo analizo v smislu večjega števila primerov posameznih besedilnih skupin, a tudi natančnejšo analizo konkretnih besedil, saj lahko le na osnovi kakovostne vsebinske in slogovne analize posamezno besedilo umestimo v določeno besedilno skupino.

politiki opravljajo svoje poslanstvo. Tivadar (2001: 52–53), ki omenja Hitlerjeve politične govore, navaja celo, da je moč govorjenega političnega jezika lahko daljnosežna. Campbell in Jamieson (1985: 369) govorita o brezčasnosti inavguracijskih govorov in kot politične govore z zgodovinskim vplivom navajata tovrstne govore nekaterih ameriških predsednikov (Campbell in Jamieson 1985: 404). Ta moč je zlasti opazna v medijskih političnih govorih, a tudi v medijskih nastopih politikov, ko ti svoje politične funkcije sploh ne opravljajo neposredno.

Iz navedenega izhaja, da je namen političnih govorov praviloma pozivni, natančneje pridobiti volivce oz. državljane za možnost uresničitve političnih ciljev določene politične opcije. Kot izraz političnih načel (Campbell in Jamieson 1985: 400) in stilsko⁵ so zato politični govori določeni s strankarsko pripadnostjo in njenim razumevanjem političnih tem, ki so pomembne in zanimive za volivce oz. državljane, tj. množičnega naslovnika, in tudi za pripadnike drugih političnih opcij. Pozivna funkcija političnih govorov je usmerjena k oblikovanju stališč množičnega občinstva (Kunst-Gnamuš 1995: 53). Politiki kot spretni govorci v svojih govorih ustvarijo vtis, da imajo naslovniki možnost izbire, ali se bodo s povedanim strinjali, čeprav je iz govora jasno, kaj naj bi verjeli oz. kako naj bi ravnali, razmišljali. Vendar pa nimajo vsi politični govori enako močne pozivne funkcije. Npr. funkcija predsedniških slavnostnih govorov ob posebnih priložnostih je povezovalna, saj je glavna naloga teh govorov poenotenje občinstva, kar govorcu lahko uspe le, če razume pozicijo moči, ki mu jo daje politična funkcija, ki jo opravlja (Campbell in Jamieson 1985: 396–399).⁶ Čeprav za politične govore velja, da je zanje značilen manipulativni argumentacijski besedilni prototip (npr. Kunst Gnamuš 1984: 31), sta za slovesne govore pomembnejši t. i. brezčasnost in spodbuda naslovnika k razmisleku. Tema teh govorov ob posebnih priložnostih je skupni spomin na preteklost, kar je hkrati tisto, za kar govorec išče nove načine ubeseditve (*inventio*)⁷ (Campbell in Jamieson 1985: 399,⁸ Breuer 1974: 159) in zaradi česar predsedniški slavnostni govori sodijo med epideiktčne in ne svetovalne 'žanre' klasične retorike.

⁵ Vprašanje stila je izbira strategij, npr. nasilna komunikacija, ki lahko mestoma preide v sovražni govor, ali neodzivanje na nasprotnikove provokacije.

⁶ Po Campbell in Jamieson (1985: 396–399) je naloga 'ljudstva' kolektivno pričati in potrjevati inavguracijo oz. posebno priložnost, ob kateri je nastal predsedniški slavnostni govor.

⁷ Po Breuerju (1974: 159) je govor pripravljen v petih fazah: (1) *inventio* (ideja, izbor tem), (2) *dispositio* (ureditev tem), (3) *elocutio* (jezikovni razvoj urejene teme), (4) *memoria* (memoriranje) in (5) *actio* (dostava).

⁸ »Predsednikova uporaba načel, politik in predsedovanj v preteklosti kaže, da je v inavguracijskem govoru *memoria* (skupni spomin na preteklost) ključni vir *inventio* (razvoj argumentacije).«

4 Predsedniški slavnostni govor ob posebnih priložnostih in inavguracijski govor

Predsedniški slavnostni govor ob posebnih priložnostih in IG sta žanra epideiktčne retorike. Konstituirata posebno priložnost, ob kateri nastajata. Tovrstne posebne priložnosti so pomembne za ohranjanje koncepta države, tj. utrjevanje nacionalne identitete oz. za ohranjanje in obnavljanje skupnih, državotvornih, tj. političnih vrednot. S tem sta povezana tudi oba žanrotvorna namena, in sicer ritualni (Campbell in Jamieson 1985: 396) in simbolni. Prvi, obredni, potrjuje dejstvo, da ti govori nastajajo ob posebnih priložnostih, kot so državne proslave, inavguracija, za državo pomembne obletnice, podelitve odlikovanj, nagrad. S tem se oblikuje vzorec za državo pomembnih dogodkov, podobno kot so pomembna praznovanja prehoda iz starega v novo leto. Drugi, simbolni namen, je povezan s prvim in se nanaša na dejstvo, da ti govori služijo namenom, ki presegajo le izmenjavo vsebine o določeni temi, lahko bi celo rekli, da lahko vsebujejo ustaljene fraze, ki ponekod učinkujejo kot puhlice.

Zaradi svojega ritualnega namena⁹ ti govori predstavljajo priložnost, da se politiki pokažejo kot posamezniki, da državljanom pokažejo svoje govorniške sposobnosti in si s tem zagotovijo večjo priljubljenost med ljudmi. Na državno proslavo je namreč praviloma vabljen državni vrh, ki ga v prvi vrsti predstavljajo predsednik Republike Slovenije, predsednik državnega zbora, predsednik vlade, predsednik državnega sveta, predsednik ustavnega sodišča, predsednik vrhovnega sodišča in predsednik računskega sodišča (Benedetti 2009: 142). Prav zato ima politične slavnostne govore ob posebnih priložnostih praviloma predsednik republike, lahko tudi predsednik vlade in tudi zato lahko o teh govorih govorimo kot o posebnem žanru. To dodatno potrjujejo dejstva, da govora predsednika republike ali predsednika vlade sodita v protokolarni del programa in sta na tak način ločena od kulturno-umetniškega programa (Simonič 2009: 14), da predsednik republike prav s predsedniškimi govori uresničuje svojo integracijsko funkcijo in da gre pri tem za njegovo uradno delovanje (Ribarič 2000: funkcija predstavljanje).

⁹ Campbell in Jamieson (1985: 369) navajata celo, da je za vsak obred značilno, da se sicer dogaja zdaj, v tem trenutku, a je čas dogodka, ki ga obred obeležuje, spet oživiljen. S tem pa lahko tudi takratne emocije.

Vrsta epideiktčnega govora je tudi IG (Campbell in Jamieson 1985: 394). Z vidika vertikalnega in horizontalnega razvrščanja besedilnih vrst v besedilne skupine, npr. besedilne razrede, besedilne družine, različice besedilne vrste (Gansel in Jürgens 2007: 65–112) se postavlja vprašanje o razmerju med IG in drugimi predsedniškimi govori ob posebnih priložnostih. Obe besedilni skupini imata močne epideiktčne prvine, a IG vsebuje tudi elemente političnega nagovora – novo izvoljeni predsednik mora poenotiti ljudstvo in ga prepričati, da razume moč, ki mu je dodeljena, potrditi skupne nacionalne vrednote, deliti politično filozofijo in udejanjiti predsedniško vlogo, zato IG predstavlja razširitev predsednikove zaprisege, je bistveni del procesa prevzema oblasti, ki deluje kot simbolna pogodba med državljani in novim voditeljem države (Campbell in Jamieson 1985, Štrancar 2016: 62–63). Zaradi tega je z vidika besedilnih skupin smiselno ločiti dva žanra političnega govora, tj. PSG ob posebnih priložnostih in IG, a to nista edina žanra političnega govora.

4.1 Besedilne enote PSG in IG

PSG in IG sta večnaslovniška ter vnaprej tvorjena, zato je težko govoriti o govorčevi sposobnosti spontanega oblikovanja besedila, prav tako je težko trditi, ali so govorci govor sestavili sami. Zaradi slovesnosti, ki jo ti dve besedilni skupini obeležujeta in povzdigujeja, je zanju značilen plemenit, dostojanstven jezik, pogosto z literarnimi tehnikami, kot so paralelizem, antiteza in žive podobe, da okrepijo vrednote, ki jih slavijo (Campbell in Jamieson 1985, Škerlep 2009: 849). Zaradi nejezikovnih prvin konteksta (namen, večnaslovniškost, posebna slavnostna priložnost, državni vrh, pomen za skupnost, državo, ritualnosti in simbolnost itd.) pa je pomembna zgradba govora oz. uresničitev obveznih in fakultativnih besedilnih enot tako, da konkretni govor uresniči svoj namen in doseže želeni cilj. Namen PSG je poenotiti volilno telo, utrditi skupne vrednote, hvaliti oz. slaviti pomembne osebe, skupine ali dogodke. Tudi namen IG je poenotiti ljudstvo, utrditi skupne vrednote, a tudi razglasiti politična načela, prevzeti funkcijo in izkazati razumevanje oblasti. To pomeni, da se z vidika besedilnih enot ti dve skupini političnih govorov deloma prekrivata – kar se kaže tudi v njuni strukturi – in se hkrati razlikujeta, saj morata imeti besedilne enote, na osnovi katerih naslovnik prepozna in loči PSG od IG. Ker IG nastaja ob inauguraciji, ko novoizvoljeni predsednik formalno nastopi predsedniško funkcijo, sta obvezni besedilni enoti IG prisega in zahvala predhodniku. PSG mora imeti besedilno enoto, v kateri sta ubesedena namen in vloga konkretne posebne priložnosti. Kot vsi slavnostni govori (neodvisno od komunikacijskega področja,

števila udeležencev, njihovega medsebojnega družbenega razmerja) imata PSG in IG besedilno enoto, s katero govorec nagovori naslovnika (nagovor). Nagovor je zato obvezna besedilna enota obeh žanrov. Glede na vrsto slovesnosti lahko slavnostni govori vsebuje čestitko, npr. čestitko ob rojstnem dnevu – kar je dan državnosti. Predvidevamo, da je zato čestitka obvezna besedilna enota PSG ob državotvornih praznikih, kot sta dan državnosti in dan samostojnosti in enotnosti. Kot večnaslovniška govora morata pritegniti naslovnikovo pozornost in ga spodbuditi k razmisleku, zato predvidevamo tudi, da sta ključni mesti obeh besedilnih skupin začetek in konec oz. uvodne in zaključne besedilne enote. Govorec naj bi že v uvodu podal osnovno misel, s katero se bodo poslušalci strinjali (Vereš 2004: 13), s čimer se naslovníku prikupi in pridobi njegovo naklonjenost. Zaključek govora pa je kot pika na i. Posamezno temo v (analiziranih) tovrstnih govorih tvori po en argument. Govori so sestavljeni po sistemu težava – rešitev in kot besedila kolonije, saj zaporedje sestavin besedila ne vpliva na razumevanje celote – besedila uokvirja skupna tema, ki je vezana na državni praznik ali inavguracijo, a pomen in smisel ene teme znotraj besedila ne izhaja (nujno) iz predhodne teme (Starc 2007: 177–178 in Starc 2006: 34–35 po Hoey 2001: 13, 75, 119).

5 Gradivo

Analiza PSG ob posebnih priložnostih in IG je bila opravljena na 41 govorih, nastalih od osamosvojitve Republike Slovenije do 31. 12. 2023. Analizirali smo govore ob dveh državnih praznikih: dnevu državnosti in dnevu samostojnosti in enotnosti, ki sta najpomembnejša slovenska državna praznika. Običaj je, da imenovanje novega predsednika republike poteka 22. ali 23. decembra, tj. nekaj dni pred dnevom samostojnosti in enotnosti. Analiza je pokazala, da v letih, ko so predsedniki in predsednica republike imeli govor ob inavguraciji, niso imeli še PSG ob tem prazniku, zato smo v analizo vključili tudi IG. Med temi 41 govorih jih je tako 7 nastalo ob inavguraciji (tabela 1), 7 ob dnevu samostojnosti in enotnosti (tabela 2) ter 27 ob dnevu državnosti (tabela 3). Čeprav gre za politične govore, so bili analizirani zapisi teh govorov, objavljeni in dostopni na arhivskih spletnih straneh nekdanjih predsednikov Republike Slovenije Milana Kučana, Janeza Drnovška, Danila Türka in Boruta Pahorja ter na spletni strani aktualne predsednice Nataše Pirc Musar.

Tabela 1: Inavguracijski govori

Predsednik/-ca	Leta in oznake inavguracijskih govorov
M. Kučan	1992 /MKi1/ ¹⁰ in 1997 /MKi2/
J. Drnovšek	2002 /JDi/
D. Türk	2007 /DTi/
B. Pahor	2012 /BPi1/ in 2017 /BPi2/
N. Pirc Musar	2022 /PMi/

Vir: lasten

V analizo so vključeni vsi IG (tabela 1) vseh dosedanjih predsednikov republike in aktualne predsednice.

Tabela 2: PSG ob dnevu samostojnosti in enotnosti

Predsednik/-ca	Leta in oznake predsedniških slavnostnih govorov ob dnevu samostojnosti in enotnosti
M. Kučan	1999 /MKs1/, 2000 /MKs2/ in 2002 /MKs3/
D. Türk	2008 /DTs/
B. Pahor	2015 /BPs1/ in 2019 /BPs2/
N. Pirc Musar	2023 /PMs/

Vir: lasten

Iz tabele 2 je razvidno, da so objavljeni PSG ob dnevu samostojnosti in enotnosti, in sicer 3 govori Milana Kučana, 2 Boruta Pahorja, po 1 govor Danila Türka in trenutne predsednice Nataše Pirc Musar, medtem ko ni objavljenega govora Janeza Drnovška.

Tabela 3: Predsedniški slavnostni govori ob dnevu državnosti

Predsednik/ca	Leta in oznake slavnostnih govorov ob dnevu državnosti
M. Kučan	1995 /MKd1/, 1996 /MKd2/, 1998 /MKd3/, 1999 /MKd4/, 2000 /MKd5/, 2001 /MKd6/ in 2002 /MKd7/
J. Drnovšek	2003 /JDD1/, 2004 /JDD2/, 2005 /JDD3/ in 2006 /JDD4/
D. Türk	2008 /DTd1/, 2009 /DTd2/, 2010 /DTd3/, 2011 /DTd4/ in 2012 /DTd5/
B. Pahor	2013 /BPd1/, 2014 /BPd2/, 2015 /BPd3/, 2016 /BPd4/, 2017 /BPd5/, 2018 /BPd6/, 2019 /BPd7/, 2020 /BPd8/, 2021 /BPd9/ in 2022 /BPd10/
N. Pirc Musar	2023 /PMd/

Vir: lasten

¹⁰ V nadaljevanju bodo posamezni govori označeni s kraticami – npr. MKd1 (veliki tiskani črki MK označujeta ime in priimek govorca, tj. Milana Kučana, mala tiskana črka 'd' označuje praznik, to je dan državnosti (s črko 's' je označen dan samostojnosti in enotnosti, s črko 'i' pa inavguracija), številka pomeni zaporedno številko analiziranega besedila med govorcevimi slavnimi govori ob določeni priložnosti.

Iz tabele 3 je razvidno, da je na spletnih straneh objavljenih 27 PSG ob dnevu državnosti, in sicer 7 govorov Milana Kučana, 4 Janeza Drnovška, 5 Danila Türka, 10 Boruta Pahorja in 1 govor Nataše Pirc Musar.

5.1 Omejitev analize in dostopnost gradiva

Pri zbiranju gradiva se je pokazalo, da vsi slavnostni govori (IG in PSG) niso objavljeni na (arhivskih) predsedniških spletnih straneh.

Dodatno omejitev predstavlja odločitev, da za ta prispevek ne bo narejena podrobna vsebinska in slogovna analiza govorov, ampak le pavšalna analiza jedrnih besedilnih enot obeh žanrov. Kot ločeno jedrno besedilno enoto predstavlja pasaža, tj. vsebinsko oz. tematsko zaokrožena enota. Teh imata PSG in IG več. Teme IG so npr. vizije in cilji, gospodarska rast, blaginja, varnost in obramba, pomembnost zdravstva in izobraževanja, pomen trajnostnega razvoja. Vključene teme predstavljajo ključne točke, na katerih temelji stabilnost in rast države, predsednik pa s poznavanjem teh tem izkazuje odgovornost za vse te vidike vodenja države. Inauguracija je namreč več kot politični dogodek; je slovesno dejanje, ki simbolizira prenos moči in obnovo demokratične zaveze med predsednikom in ljudstvom. Govor je sestavni del tega obreda prehoda in služi formalni investituri predsednika (Campbell in Jamieson 1985).

V nasprotju z IG so teme PSG vezane na priložnost, ob kateri je govor nastal. V večini govorov je zato tema vezana na dan državnosti oz. dan samostojnosti in enotnosti. Govorci so poudarjali narodovo identiteto, kulturno dediščino in dosežke naroda, obujali spomine na pomembne zgodovinske dogodke, na zaslužne posameznike ... PSG vsebuje tudi teme, vezane na prihodnost, napredek in politične spremembe, zato so izpostavljali vlogo Slovenije v mednarodni skupnosti in pomen vključevanja v mednarodne organizacije, govorili o varnosti in obrambi države, o trajnostnem razvoju in okolju ter o pomembnosti socialne pravičnosti.

Z vidika stila je bila pozornost namenjena le izboru leksikalnih jezikovnih sredstev za ubeseditev uvodnih in zaključnih besedilnih enot.

6 Analiza zbranega gradiva

Z analizo zbranega gradiva želimo odgovoriti na vprašanja, postavljena v uvodu. Pozornost je namenjena zlasti obsegu PSG in IG, uresničitvi obveznih in/ali fakultativnih besedilnih enot.

6.1 Obseg zbranih IG in PSG

Analizirani zbrani govori so različno obsežni. Ob inavguraciji je najdaljši slavnostni govor imel Milan Kučan (MKi2) s 3.750 besedami, najkrajšega pa Nataša Pirc Musar s 1.285 besedami. Najkrajši slavnostni govor ob dnevu državnosti je imel Borut Pahor (BPd2) s 642 besedami, najdaljšega pa Danilo Türk (DTd1) z 2.853 besedami. Ob dnevu samostojnosti in enotnosti je imel najkrajši govor Milan Kučan (MKs3) (206 besed), najdaljšega pa Danilo Türk (DTs) s 3.561 besedami. Obseg tovrstnega govora je torej odvisen od govornika in ne od dogodka, zato obsega ne moremo jemati kot določujočo žanrsko prvino.

6.2 Besedilne enote IG

6.2.1 Uvodne besedilne enote: nagovor, prisega, zahvala

IG se začne z uvodom, ki ga praviloma sestavljajo nagovor, prisega in zahvala predhodniku. Poleg naštetih besedilnih enot lahko IG vsebuje še besedilne enote, s katerimi ubeseduje druge teme, s katerimi politiki naslovnika vpeljejo v govor.

6.2.1.1 Nagovori in vmesni nagovori IG

Uvod IG se večinoma (šest od sedmih) začne z nagovorom (glej tabelo 4). Dolžina nagovora posameznikov ali skupnosti je odločitev govornika. Tako je najdaljši nagovor med vsemi analiziranimi IG imela aktualna predsednica (PMi):

*»Spoštovani predsednik Borut Pahor, od Vas z jutrišnjim dnev prevzemam odgovorno nalogo predsednice Republike Slovenije,
spoštovana predsednica državnega zbora mag. Urška Klakočar Zupančič,
spoštovani predsednik vlade dr. Robert Golob,
predsednik Državnega sveta Marko Lotrič,
predsednik Ustavnega sodišča dr. Matej Avčeto,*

*predsednik Vrhovnega sodišča mag. Damijan Florjančič,
spoštovana nekdanja predsednica Republike Slovenije Milan Kučan, dr. Danilo Türk, spoštovani nekdanji
predsedniki državnega zbora,
spoštovane poslanke in poslanci,
vaše ekscelence veleposlanice in veleposlaniki,
cenjeni gostje, drage državljanke in državljani, prebivalke in prebivalci Slovenije.» (PMi)*

Ta nagovor izstopa, saj je predsednica poimensko in s funkcijo nagovorila prav vsakega pomembnejšega gosta. Predsednica v nagovoru ni upoštevala prednostnega vrstnega reda oziroma pravice do položaja in časti, kot je predviden za državne proslave in druge pomembne dogodke, kjer naj bi se upoštevala ta razvrstitev: »predsednik države, predsednik državnega zbora, predsednik vlade, predsednik državnega sveta, predsednik ustavnega sodišča ...« (Benedetti 2009: 97, 99, 100).

Daljši nagovor je imel tudi Borut Pahor (BPi1) ob svoji prvi inavguraciji, med najkrajše nagovore sodi nagovor Janeza Drnovška (JDi), v katerem je nagovoril le poslanke in poslance ter diplomatski zbor – zaprisega ob prevzemu funkcije namreč poteka v državnem zboru: »*Spoštovane poslanke, spoštovani poslanci, visoki gostje in cenjeni diplomatski zbor.*«

Poleg uvodnega nagovora IG vsebujejo tudi vmesne nagovore. Ti so kratki in služijo predvsem prehodu med posameznimi temami, z njimi govorec naslovnikom omogoči predah in lažje razumevanje ter sledenje govoru, morda pa tudi ustvarjanju premora pred pomembnimi poudarki svojega govora.

V tabeli (4) je razvidno, v katerih govorih so politiki uporabili¹¹ nagovore in v katerih koliko vmesnih nagovorov. Na primer v govoru BPi2 najdemo 12 vmesnih nagovorov (»*Visoki zbor*«, »*Spoštovane državljanke in državljani*«, »*Drage Slovenke in Slovenci, doma in povsod po svetu, spoštovane državljanke in državljani*«), v govorih Milana Kučana pa vmesnih nagovorov ni.

Formalnost in svečanost inavguracije ter s tem IG sta izrazita prav v nagovorih in vmesnih nagovorih (glej tudi Krajnc 2005: 30, 31). Analiza je pokazala, da je nagovor obvezna uvodna besedilna enota IG, vmesni nagovori pa so neobvezne enote.

¹¹ Simbol (+) označuje govore, kjer je nagovor, simbol (-) označuje govore, kjer nagovora ni.

Tabela 4: Nagovori in vmesni nagovori v inavguracijskih govorih

Predsednik/-ca	Leto in oznaka govora	Nagovor	Število vmesnih nagovorov v posameznem govoru
M. Kučan	1992 /MKi1/	-	0
M. Kučan	1997 /MKi2/	+	0
J. Drnovšek	2002 /JDi/	+	4
D. Türk	2007 /DTi/	+	3
B. Pahor	2012 /BPi1/	+	3
B. Pahor	2017 /BPi2/	+	12
N. Pirc Musar	2022 /PMi/	+	1

Vir: lasten

6.2.1.2 Zahvala predhodniku v IG

Ob inavguraciji pride do formalnega prevzema funkcije, zato se novoizvoljeni predsednik svojemu predhodniku zahvali. Zahvala je zato obvezna uvodna besedilna enota. Ker je Milan Kučan prvi predsednik Republike Slovenije, v tem IG ta enota ni uresničena. Zahvala kot besedilna enota se prvič pojavi v JDi. Zanimivo je, da se Janez Drnovšek Milanu Kučanu zahvali le posredno, tj. izrazi željo, da bi se zahvalil. Posredno je zahvala ubesedena v DTi, medtem ko je neposredno izražena v BPi1 in PMi. Pirc Musar je ta govor tudi zaključila z zahvalo, ki je bila namenjena množičnemu naslovniku.

»Ob tej priložnosti se želim v svojem imenu, v imenu države Slovenije, njenih državljanek in državljanov najprej zahvaliti dosedanjemu predsedniku republike, gospodu Milanu Kučanu, za državniško delo, ki ga je opravil, in za njegov osebni prispevek, ki ga je vložil v podobo in ugled naše države.« (JDi)

»Hvala vam, spoštovani visoki zbor, hvala Vam, spoštovane dšavljanke in spoštovani državljani, prebivalke in prebivalci Slovenije, za zaupanje.« (PMi)

Zahvala kot govorno dejanje je samonanašajska in povezovalna. Ni nujno, da ima uresničen iskrenostni pogoj (Searle 1976). Pojavlja se v ustaljenih komunikacijskih kontekstih z ustaljeno leksikalno sestavo in v določeni oblikoskladenjski obliki. Lahko gre za bolj ali manj rutinsko opravljeno govorno dejanje, zato bi jo lahko umestili med sporočanjisko-pragmatične frazeološke enote (Jakob 2006: 26; 35).

Čeprav je zahvala obvezna besedilna enota IG, je lahko uresničena na začetku, če je namenjena predhodniku, ali na koncu ali v jedrnem delu IG, če je namenjena drugim. Poleg tega, da zahvala predhodniku ni realizirana v prvem IG v samostojni Sloveniji

(MKi1), ni realizirana tudi, če politik to funkcijo opravljal večkrat (MKi2 in BPi2). Kljub formalnosti in slovesnosti inavguracije se politiki ne odločijo vedno, da bi zahvalo ubesedili neposredno s performativnim glagolom (*zahvaljujem se*).

6.2.1.3 Prisega ob prevzemu funkcije v IG

V nasprotju z zahvalo je prisega obvezna besedilna enota IG, ki je določena z Ustavo Republike Slovenije: »*Prisegam, da bom spoštoval(a) ustavni red, da bom ravnal(a) po svoji vesti in z vsemi svojimi močmi deloval(a) za blaginjo Slovenije*« (Ustava Republike Slovenije, 104. člen). Pričakovali bi, da jo bodo politiki v tej obliki vključili v svoj IG, a je analiza pokazala, da je prisega uresničena z rabo leksikalizirane glagolske zveze (Žele 2024: 10) kot *'prevzemam dolžnost'* (MKi2, JDi), *'izrekam prisego'* (DTi), *'začenjam prevzem'* (DTi), kot obluba, npr. *'Obljubljam pa Vam'* (PMi), *'Iskreno se bom trudil'* (BPi2), *'si bom za to prizadeval'* (BPi1). Politiki pomen in težo izrečene prisege podkrepijo z besedno zvezo *'v (veliko) čast mi je'* ((MKi2, JDi, DTi), izrazijo željo in namero (*rad bi bil* /BPi1 in BPi2/). Prisega kot obvezna besedilna enota IG nima le zavezovalne vplivajske funkcije, ampak hkrati tudi izvršilno, saj govorec z izrekanjem teh besed prevzame predsedniško funkcijo.

6.2.2 Čestitka kot zaključna besedilna enota IG

Zaključek IG je pomembna besedilna enota, s katero govorec naslovnika spodbuja k enotnosti in krepi nacionalni ponos:

»Danes vstopam v prvo bojno vrsto državlanskega poguma. Ne bom se predala in ne bom gledala nazaj. Premišljeno, trezno in srčno se bom oglašala ter delala za prijazno Slovenijo in Evropo, za lepši svet, ki je tudi naš, edini, ki ga imamo.

Spremembe se nikoli ne zgodijo z medlostjo in tišino. In nikoli nobena sprememba ne bo všeč vsem. Tudi kritika ne. Prizadevati si moramo, da bodo spremembe sprejemljive za večino – z jasno obsodbo nesprejemljivih ravnanj in z upanjem, da bomo skupaj gledali naprej.« (PMi)

V Republiki Sloveniji IG potekajo med 22. in 23. decembrom, tj. tik pred dnevom samostojnosti in enotnosti ter pred božično-novoletnimi prazniki. Posledično govorniki v svoj IG lahko vključijo neobvezno besedilno enoto čestitko. V zbranem gradivu štirje IG (MKi1, JDi, DTi, BPi2) vsebujejo to besedilno enoto, trije (MKi2, BPi1, PMi) pa ne. Tudi čestitka je povezovalno govorno dejanje, ki se pojavlja v

ustaljenih, bolj ali manj rutinskih komunikacijskih položajih, zato ima tudi ustaljeno leksikalno sestavo in oblikoslovno ter skladenjsko obliko:

»... z najboljšimi željami voščim božične in novoletne praznike vsem našim rojakom, vsem državljankam in državljanom Slovenije in posebej Vam, spoštovane poslanke in poslanci.« (MKi1)

»Dovolite, da vam zaželim prijetne božične in novoletne praznike ter veliko miru, prijaznosti in zdravja v letu, ki prihaja.« (JDì)

»Naj vam vsem ob koncu zaželim še prijetne božične in novoletne praznike, v novem letu pa veliko miru, zdravja, prijaznosti in uspehov.« (DTi)

»Sprejmite, prosim, moje najbolj iskrene čestitke ob državnem prazniku. Od srca vam privoščim, da se imate v času božičnih praznikov lepo v krogu ljudi, ki se imate radi. Eno dobro misel pošljite tudi tistim, ki so sami in osamljeni. V novem letu vam želim veliko zdravja, uspehov in zadovoljstva.« (BPi2)

6.3 Besedilne enote predsedniških slavnostnih govorov ob posebnih priložnostih

6.3.1 Uvodni besedilni enoti: nagovor in vmesni nagovor

Tudi PSG se praviloma začnejo z nagovorom, zato je nagovor obvezna besedilna enota tega žanra. Koga bo govorec nagovoril v svojem PSG, je odvisno od posebne priložnosti in njene svečanosti oz. govorčeve želje po ustvarjanju slavnostnega vzdušja (MKs1). Ni nujno, da govorniki posebne goste poimenujejo po funkciji ali po imenu; nagovor je lahko splošen, tj. z eno besedno zvezo nagovorijo čim širši krog naslovnikov:

»Drage državljanke in državljani, prebivalke in prebivalci Republike Slovenije, cenjeni visoki gostje,« (PMd)

»Spoštovane gospe in gospodje, spoštovani predstavniki naših najvišjih državnih ustanov, znanstvenih institucij, slovenske vojske in policije in vseh naših veteranskih organizacij! Dovolite mi, da v vašem in v svojem imenu pristočno in spoštljivo pozdravim predstavnike in sorodnike tistih slovenskih rodoljubov, ki jim je namenjena danes izkazana čast; da pozdravim gospoda Simona Sodjo, Maistrovega borca, ki je kljub častitljivim letom prišel na današnjo simbolno slovesnost, da pozdravim sorodnike tudi drugih še živih Maistrovih borcev in dveh, ki sta preminula v tem letu, v času, ko je tekel postopek za podelitev odlikovanja. Da pozdravim gospode Iva Božiča, Cirila Kobala, Stanislava Simčiča in Cvetka Šuligoja, slovenske primorske rodoljube – zavezniške padalce in sorodnike njihovih tovarišev, ki so bili tragično pogrešani po II. svetovni vojni.« (MKs1)

Tabela 5: Nagovori in vmesni nagovori ob dnevu samostojnosti in enotnosti

Predsednik/-ca	Leta in oznake govorov ob dnevu	Nagovor	Število vmesnih nagovorov v posameznem govoru
M. Kučan	1999 /MKs1/	+	1
M. Kučan	2000 /MKs2/	-	1
M. Kučan	2002 /MKs3/	-	1
D. Türk	2008 /DTs/	+	1
B. Pahor	2015 /BPs1/	+	2
B. Pahor	2019 /BPs2/	+	5
N. Pirc Musar	2023 /PMs/	+	4

Vir: lasten

Tabela 6: Nagovori in vmesni nagovori ob dnevu državnosti

Predsednik/ca	Leta in oznake govorov	Nagovor	Število vmesnih nagovorov v posameznem govoru
M. Kučan	1995 /MKd1/	-	0
M. Kučan	1996 /MKd2/	-	0
M. Kučan	1998 /MKd3/	-	0
M. Kučan	1999 /MKd4/	-	0
M. Kučan	2000 /MKd5/	+	1
M. Kučan	2001 /MKd6/	+	0
M. Kučan	2002 /MKd7/	-	0
J. Drnovšek	2003 /JDd1/	+	1
J. Drnovšek	2004 /JDd2/	+	2
J. Drnovšek	2005 /JDd3/	+	2
J. Drnovšek	2006 /JDd4/	+	0
D. Türk	2008 /DTd1/	+	0
D. Türk	2009 /DTd2/	+	2
D. Türk	2010 /DTd3/	+	4
D. Türk	2011 /DTd4/	+	2
D. Türk	2012 /DTd5/	+	2
B. Pahor	2013 /BPd1/	+	3
B. Pahor	2014 /BPd2/	+	0
B. Pahor	2015 /BPd3/	+	0
B. Pahor	2016 /BPd4/	+	1
B. Pahor	2017 /BPd5/	+	5
B. Pahor	2018 /BPd6/	+	1
B. Pahor	2019 /BPd7/	+	4
B. Pahor	2020 /BPd8/	+	1
B. Pahor	2021 /BPd9/	+	2
B. Pahor	2022 /BPd10/	+	2
N. Pirc Musar	2023 /PMd/	+	1

Vir: lasten

Čprav je nagovor obvezna besedilna enota, je mogoče, da to normo govorci izkoristijo in se je ne držijo (MKs2, MKs3, MKd1, MKd2, MKd3, MKd4). V zbranem gradivo to velja za PSG Milana Kučana, zato lahko sklepamo, da je opuščanje nagovora prvina osebnega Kučanovega stila, s katero dodatno dviguje naslovnikovo pozornost.

Tudi PSG vsebujejo vmesne nagovore. Njihovo število variira od govorca do govorca, npr. govori BPd2, BPd3 in JDd4 vmesnih nagovorov ne vsebujejo, govor BPd5 jih ima pet (*Spoštovani*), v govorih JDd2 in JDd3 pa sta po dva (*Spoštovane državljanke in državljani; Spoštovani; Spoštovane državljanke in državljani, vse prebivalke in prebivalci Slovenije*). Tabeli 5 in 6¹² prikazujeta ugotovitve o realizaciji nagovora in o številu vmesnih nagovorov, pri tem se tabela 5 nanaša na ugotovitve o PSG, nastalih ob dnevu samostojnosti in enotnosti, tabela 6 pa ob dnevu državnosti.

Namesto nagovora lahko govorec svoj PSG začne s pozdravom: *»lepo vas pozdravljam ob dnevu, ko praznujemo petnajsto obletnico slovenske osamosvojitve«* (JDd4).

Nagovoru v PSG sledi besedilna enota, s katero govorec pojasni oz. predstavi namen svojega govora (JDd1, BPd6) in s katero naslovnika spodbudi k razmisleku.¹³

»Slovenska država praznuje 12. rojstni dan. Pravimo, da smo mladi 12 let. Rosna leta za državo, a morali smo dožoreti že, da smo jo dobili.« (JDd1)

»Nocoj smo se zbrali na predvečer državnega praznika. To je osrednji praznik naše ljube domovine. Dan državnosti. Ponosno nas spominja na enkrat, veličasten, magičen zgodovinski trenutek, ko je bila razglašena samostojnost in neodvisnost naše Slovenije.« (BPd6)

S to besedilno enoto se začnejo govori, ki nimajo niti nagovora niti pozdrava:

»Z nocojšnjo slovesnostjo praznujemo osmi rojstni dan naše države. Prav je, da ji čestitamo. Podoba naše dežele se je v tem času spremenila. Slovenstvo je z državnostjo dobilo varnost in se še bolj odprlo v svet ...« (MKd4)

¹² Simbol (+) označuje govore, ki imajo nagovor, simbol (-) označuje govore, ki nimajo nagovora.

¹³ Eden od namenov slavnostnih govorov ob posebnih priložnostih je naslovnika spodbuditi k razmisleku, npr. *»Današnji slavnostni trenutek in jutrišnji praznik sta dobra priložnost za razmislek o našem razvoju in o poteb do izboljšanja v našem političnem vsakdanjiku.«* (DTd1). Ta namen je lahko uresničen v uvodnih, jedrnih ali šele zaključnih besedilnih enotah, a natančnejše ugotovitve o mestu realizacije te besedilne enote bi pokazala šele analiza le tega vidika.

6.3.2 Zaključne besedilne enote predsedniškega slavnostnega govora ob posebnih priložnostih: čestitka

Zaključek PSG je ključna besedilna enota, saj: a) povečuje moč oziroma vpliv govorcevega sporočila (DTd1), b) poslušalce spodbuja k enotnosti in krepi nacionalni ponos (BPd3), c) vključuje vizijo za prihodnost (BPd6) in č) hvaležnost (BPd6, DTs) ali d) spomin na pomembne skupne dogodke (DTs).

»Izročilo osamosvojitvenega dne je tudi zato pomembno za našo prihodnost. Ne pozabimo ga! Ne izneverimo se mu! Poiščimo skupne rešitve! Uspelo nam bo!« (DTd1)

»Vselej pa se moramo zavedati, da je krepitev medsebojnega spoštovanja in zaupanja ter krepitev vsega tistega, kar nas povezuje elementarna moč naroda in države. V tem smislu torej sprava ni dogodek, ampak je stanje duha. V tem duhu je bila ustanovljena združena Evropa. V tem duhu je bila ustanovljena naša ljuba Slovenija. Spravljeni smo pripravljeni.« (BPd3)

»Ne vemo, kakšna prihodnost čaka naše otroke in vnuke. Toda odločeni smo storiti vse, kar je v naši moči, da v miru odrastejo v svobodne in ustvarjalne osebnosti. Lepo bo, če jih bo jutri, na praznični dan, spremljal občutek sreče, in zavedanje, da so ljubljeni. Lepo bo, če nas bo vse na praznik spremljal občutek sreče, ponosa na našo državo in ljubezen do naše domovine.« (BPd6)

»Danes je praznik spomina na usodne odločitve, ki so omogočile nastanek slovenske države. Na ta dan se še s posebno hvaležnostjo spominjamo prispevka vseh tistih, ki so za našo samostojnost tvegali, nekateri pa tudi žrtvovali svoja življenja ali svoje zdravje. Med njimi so bili najbolj izpostavljeni pripadniki teritorialne obrambe in slovenske policije, katerim gre še posebna hvaležnost. S svojim delom, s hrabrostjo v boju in s svojimi žrtvami so dali zgled domoljubja, katerega smisel moramo ohranjati, in ki s potekom let nikakor ni zbledelo. Hvala jim.« (DTs)

Analiza je pokazala, da se od skupnih 34 zbranih PSG 22 zaključijo s čestitko in/ali voščilom.

»V tem duhu čestitam vsem državljanom in državljanom ob dnevu državnosti. Naši državci pa skupaj z vami izražam najboljše želje za uspešno in srečno prihodnost.« (DTd4)

»Vsem državljanom in državljanom Republike Slovenije, vsem Slovencem po svetu čestitam ob dnevu samostojnosti in enotnosti, ob našem skupnem prazniku. Vsem pa tudi želim lepe božične praznike, ki nas bodo radostili v prihodnjih dneh.« (DTs)

»Sprejmite, prosim, moje iskrene čestitke ob rojstnem dnevu naše lepe države.« (BPd10)

»Sprejmite čestitke ob državnem prazniku. Preživite tudi vesele božične praznike in pogumno vstopite v novo, srečno leto.« (BPs2)

Čestitka je neobvezna besedilna enota PSG ob posebnih priložnostih, saj je lahko postavljena na različna mesta ali pa je v govoru sploh ni (MKs1, MKd1, MKd3, MKd4, MKd6, MKd7, DTd1, DTd2, DTd5, BPd2, BPd6, PMs). V vseh analiziranih govorih so bile čestitke izrečene na koncu slavnostnega govora skupaj z izrekom želje po prijetnem prazniku ali lepi prihodnosti.

7 Sklep

Predsedniški slavnostni govor ob posebnih priložnostih in inavguracijski govor sta z vidika retorike epideiktčna žanra, z vidika vertikalnega in horizontalnega skupinjenja besedil v besedilne skupine pa dva samostojna, a v Sloveniji prepletena žanra besedilnega razreda politični govor komunikacijskega področja *politika*. Za samostojno žanrsko analizo besedilnih enot bi zadostovalo, če bi analiza vključila le primere enega žanra, a predsedniki v letu, ko imajo inavguracijo, nimajo še slavnostnega govora ob dnevu samostojnosti in enotnosti, zato besedilno enoto čestitka vključijo v svoj IG. To pomeni, da pride do prepletanja prvin dveh sicer ločenih žanrov.

Analizirane PSG sestavljajo obvezne in neobvezne besedilne enote v naslednjem zaporedju: 1) uvod z nagovorom, ki poslušalca vpelje v govor oziroma napove temo, 2) jedro, ki je razdeljeno na več tem in vključuje 3) vmesne nagovore, ki služijo prehodu med temami; 4) zaključek s 5) čestitko – gre namreč za slavnostne govore, ob katerih se čestita (in ne vošči). Posamezne besedilne enote so pričakovano uresničene z ustaljenimi izrazi oz. s sporočanjsko-pragmatičnimi frazemi. V nasprotju s PSG imajo IG dve dodatni obvezni besedilni enoti, to sta zahvala predhodniku in izraz prisege. A ti enoti nimata določenega mesta v IG. Čeprav gre za visoko formaliziran komunikacijski dogodek in z Ustavo določeno obliko prisege, je gradivo pokazalo, da ni nujno, da sta ti dve enoti izraženi s performativnim glagolom *zahvaljujem se* ali *prisegam*, ampak posredno '*se želim zahvaliti*', '*sprejmite mojo iskreno zahvalo*', '*zahvalila bi se rada*', rabi performativnega glagola *prisegati* pa se govorci izognejo z rabo leksikalizirane glagolske zveze, npr. '*izrekam prisego predsednika republike*' ali '*prevzemam dolžnost predsednika*'.

Viri

- Arhivska spletna stran in predsedniški slavnostni govori Milana KUČANA*: <https://www.bivsi-predsednik.si/up-rs/1992-2002/mk.nsf/GOV?OpenView> (5. 7. 2024).
- Arhivska spletna stran in predsedniški slavnostni govori Janeža DRNOVŠKA*: <https://www.bivsi-predsednik.si/up-rs/20022007/jd.nsf/tiskovnosredisceweb?OpenView&RestrictToCategory=govori> (5. 7. 2024).
- Arhivska spletna stran in predsedniški slavnostni govori Danila TÜRKA*: <https://www.bivsi-predsednik.si/up-rs/2007-2012/turk-slo-arhiv.nsf/tiskovnosredisceweb?OpenView&RestrictToCategory=govori> (5. 7. 2024).
- Arhivska spletna stran in predsedniški slavnostni govori Boruta PAHORJA*: <https://www.bivsi-predsednik.si/up-rs/2012-2022/pahor-slo-arhiv.nsf/medijsko-sredisce?OpenView&RestrictToCategory=govori> (5. 7. 2024).
- Spletna stran in predsedniški slavnostni govori Nataše PIRC MUSAR*: <https://www.predsednica-slo.si/sl> (5. 7. 2024).

Literatura

- Mihail MIHAJLOVIČ BAHTIN, 1999: *Estetika in humanistične vede*. Ljubljana: Studia Humanitatis.
- Ksenija BENEDETTI, 2009: *Protokol, simfonija forme*. Ljubljana: Planet GV.
- Vijay Kumar BHATTIA, 2004: *Worlds of written discourse*. London, New York: Continuum.
- Aleksandra BIZJAK, 2005: *Pridiga kot žanr*. Ljubljana, Znanstvena založba ZRC SAZU.
- Aleksandra BIZJAK KONČAR, 2013: Oblikovanje pomenskih mrež za opis besedilnega pomena. *Družbena funkcionalnost jezika (vidiki, merila, opredelitve)*. (Obdobja, 32). Ur. Andreja Zele. Ljubljana: Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik. 63–70.
- Aleksandra BIZJAK KONČAR, 2022: Predsedniški govor kot interakcijski diskurz. *Slavistična prepletanja* 4, 3–19.
- Dieter BREUER, 1974: *Einführung in die pragmatische Texttheorie*. München: Wilhelm Fink Verlag.
- Karlyn CAMPBELL, Kathleen HALL JAMIESON, 1985: Inaugurating the Presidency. *Presidential Studies Quarterly* 15/2, 394–411.
https://www.jstor.org/stable/pdf/27550215.pdf?refreqid=fastly-default%3A50abb954d9df398fc6127c02b69e684e&ab_segments=0%2Fbasic_phrase_search%2Fcontrol&initiator=search-results&acceptTC=1 (5. 7. 2023).
- Daniel CHANDLER, 1997: *An Introduction of Genre Theory*. 1–15.
https://www.researchgate.net/publication/242253420_An_Introduction_to_Genre_Theory (5. 7. 2024).
- Christina GANSEL, Frank JÜRGENS, 2007: *Textlinguistik und Textgrammatik. Eine Einführung*. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht.
- Raquaiya HASAN, 1984: The Nursery Tale as a Genre. *Nottingham Linguistic Circular* 13, 1–51.
- Michael HOEY, 2001: *Textual Interaction. An Introduction to Written Discourse Analysis*. London, New York: Routledge.
- Sonja HUDEJ, 2002: Uspešnost uresničevanja tvorčevega namena v šestih besedilnih vrstah. *Slavistična revija* 50/1, 61–81. https://srl.si/sql_pdf/SRL_2002_1_5.pdf (15. 6. 2024).
- Nataša HRIBAR, 2006: *Sodobni slovenski politični jezik*. Doktorska disertacija. Ljubljana: Filozofska fakulteta.
- Roman JAKOBSON, 1989: *Lingvistični in drugi spisi*. Ljubljana: Filozofska fakulteta.
- Nataša JAKOB, 2006: *Pragmatična frazeologija*. Ljubljana: Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU.
- Boštjan KERNČ, 2005: Značilnosti političnega govora v totalitarni in demokratični družbi (na primeru slovenskih parlamentarnih govorov). *Jezik in slovnost* 50/5, 50–63.
- Barbara KOPAC, Boštjan UDOVIČ, 2020: Jezikovnostilne razlike in sorodnosti v govoru ruskega in slovenskega politika. *Teorija in praksa* 57/1, 286–307. <https://www.fdv.uni-lj.si/docs/default->

- source/tip/jezikovnostilne-razlike-in-sorodnosti-v-govoru-ruskega-in-slovenskega-politika.pdf?sfvrsn=0 (5. 7. 2024).
- Mira KRAJNC, 2004: Besedilnoskladenjske značilnosti javne govorjene besede (na gradivu mariborščine). *Slavistična revija* 52/4, 475–498. <https://mail.google.com/mail/u/0/?tab=wm#inbox/FMfcgzQVwnWSFwBvCWwhxjJpZjxgVfMS?projector=1&messagePartId=0.1> (14. 6. 2024).
- Mira KRAJNC, 2005: Poskus oblikovanja meril za tvorbo učinkovitega javnega govorjenega političnega besedila. *Slavistična revija* 53/1, 27–47. https://srl.si/ojs/srl/article/view/COBISS_ID-28769122 (8. 6. 2024).
- Mira KRAJNC IVIČ, 2011: Janševe in Pahorjeve prepričevalne strategije na zadnjih parlamentarnih volitvah. *Slavistična revija* 59/1, 21–35. https://srl.si/sql_pdf/SRL_2011_1_03.pdf (8. 6. 2024).
- Mira KRAJNC IVIČ, Vesna MIKOLIČ, 2019: Nekatere lastnosti nasilnega govora in jezikovnopolične usmeritve za nenasilno komunikacijo. *Slovenski javni govor in jezikovno-kulturna (samo)zvest.* (Obdobja, 38). Ur. Hotimir Tivadar. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete. 345–352.
- Olga KUNST-GNAMUŠ, 1995: *Teorija sporazumevanja*. Ljubljana: Pedagoški inštitut, Center za diskurzivne študije.
- Vesna MIKOLIČ, 2018: Jezik Cankarjevih političnih govorov. *Glasnik Slovenske matice* 35. 80–89.
- Vesna MIKOLIČ, 2020: *Izrazi moči slovenskega jezika*. Koper: Annales. Razsežnosti slovenstva.
- Mojca NIDORFER ŠIŠKOVIČ, 2009: Žanrski pristop k analizi poslovnih e-sporočil. *Infrastruktura slovenščine in slovenistike*. (Obdobja, 28). Ur. Marko Stabej. Ljubljana: Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik. 271–277. https://centerslo.si/wp-content/uploads/2015/10/28-Nidorfer_siskovic.pdf (5. 7. 2024).
- Mojca NIDORFER ŠIŠKOVIČ, 2013: Žanrskost funkcijskih besedilnih vrst. *Družbena funkcijskost jezika (vidiki, merila, opredelitve)*. (Obdobja, 32). Ur. Andreja Žele. Ljubljana: Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik. 269–275. <https://centerslo.si/wp-content/uploads/2015/10/32-Nidorfer.pdf> (15. 6. 2024).
- Miha RIBARIČ, 2000: Status predsednika Republike Slovenije v sistemu vladanja. *Arhivska spletna stran nekdanjega predsednika republike Milana Kučana*. <https://www.bivsi-predsednik.si/uploads/1992-2002/mk.nsf/3d3dc46d8a26fe27c125678d00365e48/c2f88c891b1a5121c12569610029cd38?OpenDocument> (14. 6. 2024).
- Katja PLEMENITAŠ, 2004: Some Aspects of the Systemic Functional Model in Text Analysis. *ELOPE: English language overseas perspectives and enquiries* 1/1-2, 23–36. <https://journals.uni-lj.si/elope/article/view/3291/2983> (14. 6. 2024).
- John R. SEARLE, 1976: A Classification of Illocutionary Acts. *Language in Society* 5/1, 1–23. <http://www.jstor.org/stable/4166848> (12. 4. 2019).
- Peter SIMONIČ, 2009: *Kaj si bo narod mislil? Ritual slovenske državnosti*. Ljubljana: Znanstvena založba filozofske fakultete Univerze v Ljubljani.
- Sonja STARC, 2006: Besedilna matrica in struktura vzorca besedila problem – rešitev ter možnost njune uporabe pri analizi besedil v šolski praksi. *Jezik in slovstvo* 51/1, 33–52. <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-KESJEKJX/93055444-fbc7-4aa5-813b-372386e75a9f/PDF> (5. 7. 2024).
- Sonja STARC, 2007: Struktura znanstvenega besedila in njegova zunanja členjenost, kot se kaže na primeru besedil Jezika in slovstva. *Razvoj slovenskega strokovnega jezika*. (Obdobja, 24). Ur. Irena Orel. Ljubljana: Filozofska fakulteta, Oddelek za slovenistiko in Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik. 175–200. <https://centerslo.si/wp-content/uploads/2015/10/24-Starc.pdf> (5. 7. 2024).
- John Malcolm SWALES, 1990: *Genre Analysis: English in academic and research settings*. Cambridge: Cambridge University Press.

- Andrej ŠKERLEP, 2009: Retorika sprave v postkomunistični Sloveniji: Analiza govora predsednika Kučana v Kočevskem Rogu julija 1990. *Teorija in praksa* 46/6, 839–856. http://dk.fdv.uni-lj.si/db/pdfs/tip20096_Skerlep.pdf (20. 6. 2024).
- Nataša ŠTRANCAR, 2016: *Predsedniški diskurz Baracka Obame*. Magistrsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede. http://dk.fdv.uni-lj.si/magistrska/pdfs/mag_strancar-natasa.pdf (5. 6. 2024).
- Hotimir TIVADAR, 2010: Gradivna utemeljenost opisa slovenskega govorenega jezika. *Izzivi sodobnega jezikoslovja*. Ur. Vojko Gorjanc in Andreja Žele. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete. 53–62.
- Jože TOPORIŠIČ, 2004: *Slovenska slovnica*. Maribor: Založba Obzorja.
- Ustava Republike Slovenije 1991: *Prisega predsednika republike*, 104. člen. <https://pisrs.si/pregledPredpisa?id=UST11> (14. 6. 2024).
- Daniela VEREŠ, 2004: *Govori in govorništvo v poslovnem komuniciranju*. Diplomsko delo. Maribor: Ekonomsko-poslovna fakulteta.
- Tatjana ZIDAR, 1996: *Retorika: moč besed in argumentov*. Ljubljana: Gospodarski vestnik.
- Andreja ŽELE, 2024: *Slovenski glagoli in njihove leksikalizacije*. Ljubljana: samozaložba.